

doi: 10.19090/cit.2018.32.42-60
УДК 027.54(470.23)(091)
Прегледни рад

Руска национална библиотека у Санкт-Петербургу: историјат, организација и колекције публикација

Биљана М. Ђурашиновић
biljana.djurasinovic@gmail.com

Сажетак

У раду су описани историјат и делатност Руске националне библиотеке у Санкт-Петербургу, која је, кроз више од две стотине година постојања, у различитим друштвено-политичким околностима (од периода Царства до савременог доба), била једна од најзначајнијих установа културе. Иако је њен национални карактер био дефинисан одмах након оснивања, од краја 19. века она свој рад није темељила само на очувању најзначајнијих споменика руске историје и културе, већ и баштине целог света. Књижне колекције Библиотеке представљене су кроз опис најзначајнијих дела из различитих крајева света. За српску културу посебну вредност представљају неки од најстаријих сачуваних примерака српских средњовековних рукописа (*Вуканово јеванђеље*, *Мирослављево јеванђеље* и *Радослављево јеванђеље*).

Поред националне библиотеке у раду је сажето представљен и развој других типова библиотека у Русији, установљених углавном у 18. веку.

Кључне речи: Руска национална библиотека, историјат, организација, колекције, српски рукописи, Вуканово јеванђеље, Мирослављево јеванђеље, Радослављево јеванђеље

Уводна разматрања

Развој културе књиге и библиотека у Русији може се посматрати кроз неколико периода постојања: кнежевине, Царства и Републике. У 10. веку, након устоличења кнеза Владимира I и примања хришћанства под утицајем Византије, створена је прва државна творевина – Кијевска Русија. У оквиру ове територије, његов наследник Јарослав (владао од 1019. до 1054), као покровитељ уметности, науке и творац првог руског законика – Руска правда¹ покушава „(...) да Кијев учини једнако достојним његовог новог положаја, другог Цариграда.² Ширио се брзо: изграђени су нови зидови и ново утврђење, чувена Златна врата, а међу многим црквама и величанствени саборни храм Света Софија. Овде је Јарослав, и сам библиофил, сакупљао списе и окупљао преводиоце да би створио библиотеку и центар учености, што је омогућило брз процват домаће руске књижевности.“³ Библиотека у оквиру храма освештана је 1037. године и била је прва у руској историји. У периоду који је уследио углавном су осниване библиотеке при манастирима, а неке од најзначајнијих биле су оне у: Тројице-Сергејевској лаври (основан

¹ Правда русская.

² У доба владавине кнеза Јарослава (11. век) град на Босфору називао се Константинопољ.

³ Димитрије Оболенски и Роберт Оти, прир., *Историја Русије* (Београд: Сlio, 2003), 82.

1337),⁴ Кирило-Белозерском (основан 1397),⁵ Соловјецком манастиру (основан 1429)⁶ и Јосифо-Волоцком (основан 1479).⁷

Од 15. века административни и културни центар постаје Москва,⁸ где се средином 17. века налазила и централна библиотека Руске православне цркве. За њен развој је, између осталог, било значајно да постоје богослужбене књиге на матерњем језику. Иако је познато да је преписивачка делатност била развијена и у ранијем периоду, тадашњим црквеним реформама било је предвиђено усклађивање руских рукописа, који су се у то време користили, са грчким (након закључка да у претходним преписима постоји много грешака). У ту сврху је и патријарх Никон⁹ послао монаха Арсенија Суханова на Свету гору, где „(...) је између априла и јуна 1654. године, после пажљивог прегледа, издвојио и обележио тринаест српских и седам грчких рукописа.“¹⁰

Развој библиотеке у 18, 19. и почетком 20. века везан је за царење из династије Романов, која своју владавину започиње доласком на престо Михаила (владао од 1613. до 1645). Од свих чланова ове династије, за друштвену и културну делатност посебно су значајни периоди цара Петра Великог (владао од 1682[9]. до 1725) и царице Јекатерине II (владала од 1762. до 1796).

Године 1703. престоница Руског царства постаје Санкт-Петербург.¹¹ По налогу цара Петра Великог, крајем 17. и почетком 18. века, требало је да се сви рукописи из манастирских библиотека препишу и предају онима које су биле под царском управом, као самосталне (јавне библиотеке, потоња национална библиотека), или као део одређених установа (академија, универзитета). Осим тога, Петар Велики, највероватније под утицајем Лајбница, иницира оснивање академије наука, чија је сврха требало да буде: „...да унапређује истраживања у друштвеним и природним наукама и да пружа високостручну обуку за нове кадрове стручно спремних државних службеника“.¹² Академија је свечано отворена за време владавине његове наследнице Катарине I, а недуго затим, већ 1728. године, уз њу је основана и Библиотека. Њен значај потврђен је 1783. године – од када прима обавезни примерак.

У истом периоду, на предлог Михаила Васиљевича Ломоносова (Михаил Васиљевич Ломоносов, 1711–1765)¹³ у Москви се 1755. оснива универзитет,¹⁴ који годину дана касније добија и библиотеку. Поред ове две, постојале су и библиотеке у оквиру Уметничке академије, Медицинско-хируршке академије и затворених училишта у оквиру палата. Изузев наведених, до краја 18. века у Русији су формиран и други типови библиотека: школске,¹⁵ читалишта и

⁴ Детаљније видети на: *Свято-Троицкая Сергиева Лавра*, <http://stsl.ru> (преузето 4. 12. 2017)

⁵ Детаљније видети на: *Кирилло-Белозерский монастырь Русская Православная Церковь*, <http://kirillov-monastyr.ru/> (преузето 4. 12. 2017).

⁶ Детаљније видети на: *Спасо-Преображенский Соловецкий Шавройициальный мужской монастырь*, <http://solovki-monastyr.ru> (преузето 4. 12. 2017).

⁷ Детаљније видети на: *Иосифо-Волоцкий монастырь*, <http://iosif-vm.ru/monastery/history> (преузето 4. 12. 2017).

⁸ Град се први пут помиње у летописима 1147. године.

⁹ Патријарх од 1652. до 1658. године.

¹⁰ Александар Фотић, *Света Гора и Хиландар у Османском царству XV–XVII век* (Београд: Балканолошки институт САНУ; Свети архијерејски синод Српске православне цркве; Манастир Хиландар, 2000), 218.

¹¹ У својој историји неколико пута је мењао име: од 1914. до 1924 – Петроград; од 1924. до 1991 – Лењинград, када му је враћено име Санкт-Петербург.

¹² Димитрије Оболенски и Роберт Оти, *прир.*, *Нав дело*, 202–203.

¹³ Хемичар, физичар, астроном, члан Петербуршке академије наука, филолог. – Детаљније видети на: *Энциклопедия Всемирная история*, „Ломоносов Михаил Васиљевич“, http://w.histrf.ru/articles/article/show/lomonosov_mikhail_vasilievich (преузето 29. 12. 2017)

¹⁴ Данас носи име по М. В. Ломоносову и једна је од најцењенијих високошколских установа у свету.

¹⁵ Према Уставу за народне школе у Руском царству (Устав народным училищам в Российской империи, 1786) оне су имале обавезу да оснивају библиотеке.

Бурашиновић Б. „Руска национална библиотека у Санкт-Петербургу“, 42–60

јавне библиотеке.¹⁶ Колекције приватних, царских и специјалних библиотека представљале су основу за културни развој у овом периоду, а најзначајнија од њих била је формирана 1795, као претеча данашње Руске националне библиотеке.¹⁷

Оснивање и Развој Руске националне библиотеке у Санкт-Петербургу од 1795. до 1917. године

Владавина царице Јекатарине II Романов обележена је ширењем идеја просветитељства,¹⁸ које су утицале на развој друштва у свим областима, па и на пољу оснивања и делатности библиотека. „Најбоље и најбогатије по садржају у то време биле су: библиотека Академије наука, која је 1780. године поседовала око 36.000 књига, библиотека Ермитажа, 1794. године имала је 40.000 књига, библиотека Московског универзитета – око 20.000 књига.“¹⁹ Године 1765. почела је изградња Академије уметности у Санкт-Петербургу. Једно крило у оквиру Зимске палате²⁰ преуређено је да би се у њега поставиле слике и добило је назив Ермитаж.

Прва зграда данашње Руске националне библиотеке пројектована је крајем 18. века у стилу класицизма, са барокним елементима. У складу са тим, царица Јекатарина II, 16. (27) маја 1795, на дан када је Петар Велики основао град, одобрава пројекат архитекте Јегора Соколова (Егор Тимофеевич Соколов, 1750–1824)²¹ за изградњу здања Библиотеке. Након јавне ликовне конкурсације, 1. јуна 1795. године уплаћена су средства од 5000 рубаља за изградњу прве наменски грађене зграде за библиотеку у тадашњој Русији. „Јекатарина II је намеравала да у оквиру ње установи библиотеку, каква до тада није виђена. С њеним оснивањем Петроград би у 'перспективи' постао симбол не толико државне колико културне моћи Руске империје. (...) Русија би, по угледу на европске земље, добила националну библиотеку, која би имала задатак формирања архива националне штампе и докумената писмености, који су створени и преношени с колена на колена кроз историјско памћење народа.“²² Упркос чињеници да је током више од два века постојања Библиотека мењала име, царица Јекатарина II је већ крајем 18. века одредила њен национални карактер.

Основу фонда новоуспостављене библиотеке чинила је колекција браће Залуски,²³ која је, након похода генерала Александра Васиљевича Суворова (Александр Васиљевич Суворов,

¹⁶ Проблематика јавних библиотека у Русији је посебна тема, која захтева детаљније истраживање. У овом раду подаци су коришћени у обиму и значењу који су неопходни за представљање типова библиотека и засновани су на досадашњим сазнањима. С обзиром да се она могу преиспитивати и допуњавати, што није од интереса за овај текст, није јој била посвећена посебна пажња.

¹⁷ У својој историји је неколико пута мењала име: Царска библиотека (Императорская библиотека, 1795–1810); Царска јавна библиотека (Императорская Публичная библиотека, 1810–1917); Руска јавна библиотека (Российская Публичная библиотека, 1917–1925); Државна јавна библиотека у Ленинграду (Государственная Публичная библиотека в Ленинграде, 1925–1932); Државна јавна библиотека „М. Е. Салтиков-Шчедрин“ (Государственная Публичная библиотека им. М. Е. Салтикова-Щедрина, 1932–1937); Државна јавна библиотека „М. Е. Салтиков-Шчедрин“ одликована орденом црвене заставе за рад (Ордена Трудового Красного Знамени Государственная Публичная библиотека им. М. Е. Салтикова-Щедрина, 1937–1992); Руска национална библиотека (Российская национальная библиотека, 1992–).

¹⁸ Представља општи духовни покрет грађанства у оквиру европских земаља 18. века. Његов основни циљ био је оспоравање догматских ауторитета оличених у апсолутној краљевској власти и цркви, а за победу критичког мишљења у књижевности, уметности, филозофији и јавном животу.

¹⁹ М. Н. Коновалова, *Историја каталогаизације фондов Российской национальной библиотеки 1795–1917 гг.* (Санкт Петербург: Российская национальная библиотека, 2014), <https://vivaldi.nlr.ru/bx000007674/view#page=4> (преузето 2. 1. 2018).

²⁰ До револуције 1917. године царска резиденција, а данас припада комплексу музеја Ермитаж. Последња зграда грађена је од 1754. до 1762. по пројекту италијанског архитекте Бартоломеа Франческа Растрелија.

²¹ Сарађивао је на изградњи дворца Петерхоф и Академије уметности.

²² Ц. И. Грин и А. М. Третьяк, *Публичная библиотека глазами современников (1795–1917): хрестоматия* (Санкт Петербург: Российская национальная библиотека, 1998), <https://vivaldi.nlr.ru/bx000070410/view> (преузето 31. 5. 2017).

²³ Анджеј Станислав (1695–1758) и Јозеф Анджеј (1702–1774), пољске аристократе, црквени и државни службеници.

1730–1800)²⁴ донета из Варшаве, у лето и јесен 1795. године. Устројство и оснивање Библиотеке и превоз публикација били су поверени управнику кабинета царице Јекатарине II, Василију Степановичу Попову (Василий Степанович Попов, 1743–1822).²⁵ С обзиром на идеју о формирању националне библиотеке руског народа, била је потребна и набавка публикација на руском језику, а у оквиру почетног фонда оне углавном нису постојале. Овај проблем није решен чак ни након што су му, по наређењу царице Јекатарине, прикључене колекције библиотеке Ермитажа, Гатчинског дворца,²⁶ Волтера (Francois-Marie Arouet Voltaire, 1694–1778)²⁷ и председника Петроградске академије наука, Јохана Албрехта Корфа (Иоганн Альбрехт Корф, 1697–1766).²⁸ На предлог управника Кабинета В. С. Попова, од 1797. године су, с обзиром на чињеницу да још увек није постојало особље које би било распоређено искључиво на рад у Библиотеци, одређени људи из свих делова управе да изаберу, инвентаришу и организују књижне фондове.

Иако је основна идеја била да се у Библиотеци прикупе све публикације штампане у Русији, у првим документима се обавеза достављања свих штампаних издања, тј. обавезног примерка, не спомиње. Прво отварање за јавност било је предвиђено за 1797. годину, али, због смрти царице Јекатарине II и доласка на престо Павла I (владао од 1796. до 1801) то није урађено. Исте године, за главног библиотекара постављен је Мари Габријел Флоран Огист Шуазел Гуфе (Марий-Габриель Флоран Огюст Шуазель-Гуффе, 1752–1817),²⁹ који је предложио да се поједине колекције предају другим установама. Захваљујући грофу Александру Сергејевичу Строганову (Александр Сергеевич Строганов, 1733–1811),³⁰ који је у јануару 1800. године постављен за директора свих царских библиотека, то није урађено.

Прву класификацију³¹ фонда Јавне библиотеке у Санкт-Петербургу урадио је државни саветник Јегор Андрејевич Киришбаум (Егор Андреевич Киришбаум, 1749–?),³² који је организацију библиотечног фонда поверио Михаилу Ивановичу Антоновском (Михаил Иванович Антоновский, 1759–1816).³³ Ј. А. Киришбаум извршио је поделу на области унутар библиотеке Залуских (дело *Подела библиотеке варшавске*³⁴ из 1797. године) на: богословље, право, медицину, филозофију, математику, историју, географију, филологију и уметност и општа питања: новине, речнике, књиге са различитим садржајем. М. И. Антоновски је у формирању свог

²⁴ Сматра се једним од најзначајнијих генерала у руској историји. – Детаљније видети: *Энциклопедия Всемирная история*, „Суворов Александр Васильевич“, http://w.histrf.ru/articles/article/show/suvorov_alieksandr_vasilievich_novoie (преузето 10. 12. 2017).

²⁵ Детаљније видети: *Сотрудники РНБ — деятели науки и культуры. Биографический словарь*, т. 1–4, „Попов Василий Степанович“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=136 (преузето 8. 12. 2017).

²⁶ Грађен је од 1765. до 1781. за грофа Григорија Григорјевича Орлова, а био је и место у коме су боравили руски цареви од Павла I до Николаја II Романова.

²⁷ Детаљније видети: *Voltaire, French philosopher and author*, <https://www.britannica.com/biography/Voltaire> (преузето 10. 12. 2017).

²⁸ Детаљније видети: *Энциклопедия Всемирная история*, „Корф Иоганн Альбрехт“, http://w.histrf.ru/articles/article/show/korf_joghann_albriekht (преузето 10. 12. 2017).

²⁹ Детаљније видети на: *Сотрудники РНБ — деятели науки и культуры. Биографический словарь*, т. 1–4, „Шуазель-Гуффе, Марий-Габриель Флоран Огюст“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=164 (преузето 8. 12. 2017).

³⁰ Детаљније видети: *Сотрудники РНБ — деятели науки и культуры. Биографический словарь*, т. 1–4, „Строганов Александр Сергеевич“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=177 (преузето 8. 12. 2017).

³¹ У више од две стотине година дугој историји Руске националне библиотеке у појединим периодима коришћене су различите класификационе шеме. До данашњих дана се, као посебна, користи Библиотечно-библиографска класификација (Библиотечно-библиографическая классификация – ББК), као и сви савремени начини каталогизације и класификације коришћени и у другим земљама света, прилагођени руском језичком подручју.

³² Детаљније видети: *Сотрудники РНБ — деятели науки и культуры. Биографический словарь*, т. 1–4, „Киришбаум Егор Андреевич“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=1333 (преузето 14. 12. 2017).

³³ Писац, историчар, преводилац. – Детаљније видети: *Сотрудники РНБ — деятели науки и культуры. Биографический словарь*, т. 1–4, „Антоновский Михаил Иванович“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=11 (преузето 22. 12. 2017).

³⁴ *Ойделения библиотеки Варшавской.*

Бурашиновић Б. „Руска национална библиотека у Санкт-Петербургу“, 42–60

класификационог система користио системе Габријела Нодеа (1600–1653)³⁵ и Михаила Дениса (1729–1800).³⁶ У својим делима *Главна йодела књиџа йо вршџама знања, наука, уметностџи и занџиџама*³⁷ из 1796. и *Преїлед књиџа новоїшворене царске Руске библиошџеке*³⁸ из 1796. и 1800. године Антоновски је извршио поделу на седам главних области људског знања: богословље, право, медицина, филозофија, математика, историја и географија, филологија, уметност и занати, које су се делиле на тридесет пет подгрупа. Та подела је, у овом периоду, коришћена за класификовање.

Грофа Строганова је на месту управника (дужност је обављао до 1843) Царске јавне библиотеке 1811. године наследио Алексеј Николајевич Олењин (Алексей Николаевич Оленин, 1763–1843),³⁹ који је, од 1808. био његов помоћник. „Године 1809. Олењин је саставио први руски преглед организације фондова и каталога 'Искусство новог библиографског поретка у Царској библиотеци Санкт Петербурга',⁴⁰ разрадио структуру Библиотеке, 1811. године издвојио је све књиге писане на руском језику у посебно одељење. Организација самосталног Одељења публикација на руском језику сведочила је о националном карактеру Царске јавне библиотеке. Испуњавајући тај задатак Библиотека је постала највећа установа са књигама и рукописима на руском језику.“⁴¹

Године 1810. цар Александар I Романов (владао од 1801. до 1825), на основу пројекта А. Н. Олењина, одредио је Положаје за рад у Царској јавној библиотеци,⁴² који представљају први уставни документ у законодавној форми који се односио на регулисање питања особља Библиотеке и његових дужности. Закон о обавезном примерку постоји од 1811. године, а осим на руске, примењиван је и на публикације из Пољског царства и Велике кнежевине Финске. За прецизније дефинисање рада у оквиру Царске јавне библиотеке А. Н. Олењин је 1812. године урадио Правила за рад Библиотеке.⁴³ Ови законски акти чинили су, заједно са Уставом о цензури из 1828. године,⁴⁴ основу за регулисање достављања обавезног примерка у овом периоду.

Олењин је целокупно људско знање поделио на три основне групе: науку, уметност и филологију. Такође је предвидео формирање три каталога: алфаветског каталога наслова свих књига; алфаветског каталога аутора и стручног каталога у оквиру кога би се ретки наслови и издања радили са анотацијама.⁴⁵ У стручни каталог су бележени и назив одељења и пододељења у које се публикација смештала, група којој припада, ознака читаонице, ормара и број књиге у њему, тј. његова шифра, број тома и формат. Посебно одељење у оквиру управе

³⁵ У делу *Advis pour dresser une bibliotheque* из 1627. године извршио је поделу свих области знања на седам група: богословље, медицина, право, историја, филозофија, математика и уметност. – Детаљније видети: *Gabriel Naude, French librarian*, <https://www.britannica.com/biography/Gabriel-Naude> (преузето 5. 1. 2018).

³⁶ У делу *Einleitung in die Bucherkunde*. Th. 1. *Bibliographie* из 1777. године извршио је поделу свих области људског знања на седам група: богословље, право, филозофија, медицина, историја, филологија. – Детаљније видети: *Michael Denis, Einleitung in die Bucherkunde* (J. T. E. von Trattner, 1777), https://books.google.rs/books/about/Einleitung_in_die_B%C3%BCherkunde.html?id=DAGSAAAAIAAJ&redir_esc=y (преузето 5. 1. 2018).

³⁷ *Главное разделение книг по родам знаний, наук, художеств и ремесел*.

³⁸ *Начертание Российской-императорской открытой библиотеки*.

³⁹ Службеник на двору четири руска цара, историчар, истраживач руских летописа, један од првих руских археолога и библиограф. – Детаљније видети: *Сошрудники РНБ — деятели науки и культуры. Биографический словарь*, т. 1–4, „Оленин Алексей Николаевич“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=127 (преузето 8. 12. 2017).

⁴⁰ *Опыт новою библиографическою порядка для С. Пешербуриской имџ. Библиошџеки*.

⁴¹ *Российская национальная библиотека* (Санкт Петербург: Российская национальная библиотека, 2014), <https://vivaldi.nlr.ru/b1000000061/view> (преузето 4. 6. 2017).

⁴² Положение об управлении имп. Публичной библиотекой.

⁴³ Начертания подробных правил для управления имп. Публичной Библиотекой.

⁴⁴ Цензурный устав.

⁴⁵ Напомена, примедба, белешка, објашњење. – Детаљније видети: *Милан Вујаклија, Лексикон сџраних речи и израза* (Београд: Просвета, 1980), 51.

Библиотеке припремило је организационо-методска упутства за састављање каталога и правила за опис публикација, која су се користила до 1819. године.

Организација руског фонда, осим сакупљања свих публикација на руском језику, обухватала је и књиге о Русији и руских аутора штампане у иностранству. Након дугогодишњих припрема, 2. (14) јануара 1814. године, Царска јавна библиотека у Санкт-Петербургу отворена је за јавност.

У току првих педесет година рада Царске јавне библиотеке, на основу увида у садржај фондова, формирала су се и појединачна одељења, а овакав начин рада заступљен је и данас.

Како је за рад националних библиотека посебно значајно стварање одељења рукописа и штампаног материјала на матерњем језику, то је и у Царској националној библиотеци фонд рукописне књиге формиран као Депо рукописа, чију је основу чинила колекција Петра Петровича Дубровског (Петр Петрович Дубровский, 1754–1816),⁴⁶ која је за њу купљена између 1805. и 1812. године. Она је обухватала 100 рукописа народа Истока, 20 грчких, 50 руских, 70 западних и преко 14.000 докумената од 13. до 18. века, а чини се да су најзначајнији били западни рукописи од 5. до 18. века (првенствено на латинском и француском језику). Од 1812. до 1828. управник Одељења рукописа био је Александар Иванович Ермолаев (Александр Иванович Ермолаев, 1779–1828).⁴⁷ У оквиру одељења рукописа и ретких књига издвојене су публикације на грчком језику и дублети. Крајем 1814. Библиотека је располагала и са 34 рукописа на кинеском и манџурском језику. Године 1817. започело се и са формирањем основног фонда руских и старих штампаних књига на словенским језицима, што је било посебно изражено након 1830. године.

Фонд публикација на руском језику, тј. фонд Руског одељења формиран је 1811. године. Од 1812. до 1841. његов управник био је Иван Андрејевич Крилов (Иван Андреевич Крылов, 1769–1844),⁴⁸ а прву библиографију колекције урадио је Василиј Степанович Сопиков (Василий Степанович Сопиков, 1765–1818).⁴⁹ „Каталог руског одељења, који су 1816. саставили В. С. Сопиков и И. А. Крилов представља публикацију пописану према писцу, а обухвата 90 увећаних листова великог формата.“⁵⁰ Описано је нешто више од 2100 публикација, које су тада сачињавале фонд Руског одељења штампаних књига у периоду од 17. века, закључно са 1815. годином. И. А. Крилов је 1814, на основу дезидерата, израдио алфабетски преглед публикација којима су се служили поједини корисници. У оквиру њега описано је 240 књига, издатих од прве половине 18. века до 1813. године.

Након смрти А. Н. Олењина 1843. године, дужност управника Библиотеке, на основу указа цара Николаја I Романова (владао од 1825. до 1855), преузима Димитри Петровић Бутурлин (Дмитрий Петровић Бутурлин, 1790–1849).⁵¹ За време његовог мандата створен је тзв.

⁴⁶ Завршио је Духовну академију у Кијеву. Радио је као чиновник руског посланства у Француској, Холандији, Немачкој, Шпанији, Португалији и Енглеској. На путовањима је сакупио ретке рукописе, који обухватају период од 5. до 18. века. – Детаљније видети: *Сопикови РНБ — дејтели науки и култури. Биографически словарь*, т. 1–4, „Дубровски Петр Петровић“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=48 (преузето 8. 12. 2017).

⁴⁷ Палегограф, уметник–археограф. – Детаљније видети: *Сопикови РНБ — дејтели науки и култури. Биографически словарь*, т. 1–4, „Ермолаев Александр Иванович“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=51 (преузето 24. 12. 2017).

⁴⁸ Академик, баснописац, драматург, новинар и издавач. – Детаљније видети: *Сопикови РНБ — дејтели науки и култури. Биографически словарь*, т. 1–4, „Крылов Иван Андреевич“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=89 (преузето 28. 12. 2017).

⁴⁹ „Отац“ руске библиографије, издавач и књиџар. – Детаљније видети: *Сопикови РНБ — дејтели науки и култури. Биографически словарь*, т. 1–4, „Сопиков Василий Степановић“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=171 (преузето 23. 12. 2017).

⁵⁰ *История Государственной ордена Трудового Красного Знамени Публичной Библиотеки Имени М. Е. Салтыкова-Щедрина* (Ленинград: Лениздат, 1964), <https://vivaldi.nlr.ru/bx000070414/view#page=19> (преузето 14. 12. 2017).

⁵¹ Сенатор, члан Државног савета и војни историчар. – Детаљније видети: *Сопикови РНБ — дејтели науки и култури. Биографически словарь*, т. 1–4, „Бутурлин Дмитрий Петровић“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=33 (преузето 8. 12. 2017).

Бутурлински комитет, чији је задатак био надзор над садржајем књига објављених у Русији. Постављањем Бутурлина за главног цензора, цар је одредио и посебну улогу Библиотеци, према којој је све што се штампало у Царевини, а доспело је у њу, било предавано на тајну контролу члановима Бутурлинског комитета.

Посебна пажња у овом периоду посвећена је изради каталога Рукописног одељења, а Афанасиј Федорович Бичков (Афанасий Федорович Бычков, 1818–1899),⁵² који је радио у Библиотеци од 1844. године описао је црквенословенске⁵³ и руске рукописе. Од 1854. је, на његову иницијативу, образована и колекција публикација штампаних у првој четвртини 18. века грађанском ћирилицом,⁵⁴ а од 1851. је, на основу фонда стране књиге, створена колекција алдина⁵⁵ и елзевира.⁵⁶ Одељење инкунабула⁵⁷ је измештено у тзв. кабинет Фауста, а накнадно је обједињено са наведеним колекцијама. Његов рад у оквиру Руског одељења огледао се у томе што је тражио да се, поред обавезног примерка који је био основни начин попуњавања фонда штампаним издањима, успостави сарадња са Академијом наука и осталим научним и образовним установама, како би се повећао број публикација, што је и урађено.

Године 1849. на место директора Библиотеке постављен је Модест Андрејевич Корф (Модест Андреевич Корф, 1800–1876),⁵⁸ а следеће године је, на његову иницијативу, она прикључена Министарству царског двора, што је допринело бољем материјалном положају установе. Допунама правила Царске јавне библиотеке и музеја Румјанцева⁵⁹ поново су регулисана права и обавезе директора и његовог помоћника (што је првобитно дефинисано Правилима из 1810. и допунама из 1812. године).

Године 1850. М. А. Корф је установио категорију почасних и дописних чланова установе. Започело се и са сакупљањем страних књига о Русији и стварањем Одељења стране књиге тзв. Россика, а 1861. године штампан је и каталог. Фонд се попуњавао новинама и часописима на страном језику. Захваљујући француском писцу Просперу Меримеу (Prosper Merimee, 1803–1870) 1853. године је успостављена сарадња са Француском академијом наука, а три године касније са библиотекама и универзитетима европских градова (Стокхолм, Лондон, Дрезден, Венеција и др.).

Да би се упознали са радом појединих библиотека, запослени у Библиотеци посетили су неколико западноевропских земаља. Уведен је и тзв. музејски примерак публикације. У овом периоду појављују се прве публикације које се баве историјатом Царске јавне библиотеке. А. Ф. Бичков наставио је свој рад у оквиру Руског одељења, а Владимир Федорович Одојевски (Владимир Федорович Одоевский, 1804–1869),⁶⁰ као помоћник директора, бринуо се о организацији фондова и попуњавању књигама на страном језику. У раду појединих одељења учествовали су образовани стручњаци из одређених области, па је каталогизацију картографске

⁵² Библиограф, историчар, археограф и палеограф. – Детаљније видети: *Сотрудники РНБ — деятели науки и культуры. Биографический словарь*, т. 1–4, „Бычков Афанасий Федорович“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=35 (преузето 8. 12. 2017).

⁵³ Представља руску редакцију старословенског језика. – Детаљније видети: Зоран Ранковић, *Црквенословенски језик, Приручник за савремену академску 2015/2016, Изјавор и јласови, Облици, Хресџомайџа* (Београд: Православни богословски факултет, 2015), <http://www.bfspc.bg.ac.rs/prilozi/predmeti/007-CSLprirucnik-2015-2016.pdf> (преузето 29. 12. 2017).

⁵⁴ Реформисана руска ћирилица која је почела да се употребљава у време цара Петра Великог.

⁵⁵ Публикације малог формата које је штампао венецијански штампар Алдо Мануцио.

⁵⁶ Публикације које је објављивала холандска породица Елзефир.

⁵⁷ Најстарије штампане књиге, тј. пре 1501. године.

⁵⁸ Друштвени радник, историчар. – Детаљније видети: *Сотрудники РНБ — деятели науки и культуры. Биографический словарь*, т. 1–4, „Корф Модест Андреевич“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=85 (преузето 8. 12. 2017).

⁵⁹ Дополнително об Императорской Публичной Библиотеке и Румянцевском Музеуме положение.

⁶⁰ Писац, филозоф и новинар. Управник музеја Румјанцева, који је од 1845. до 1861. био огранак Библиотеке. Фонд Музеја Румјанцева представља основу данашње Руске државне библиотеке у Москви. – Детаљније видети: *Сотрудники РНБ — деятели науки и культуры. Биографический словарь*, т. 1–4, „Одоевский Владимир Федорович“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=125 (преузето 8. 12. 2017).

грађе извршио Едуард Гаспарович Мураљт (Эдуард Гаспарович Муральт, 1808–1895).⁶¹ Каталог источних рукописа и ксилографских публикација саставио је 1852. године Борис Андрејевич Дорн (Борис Андреевич Дорн, 1805–1881).⁶² Описао је 901 рукопис и књигу на 14 источних језика. „Источни рукописи пристигли у Библиотеку након штампања каталога Б. А. Дорна, подељени су на три нове серије – арапску, персијску и турску, а описао их је извесни оријенталиста професор Петербуршког универзитета В. Д. Смирнов,⁶³ који је саставио и кратак инвентарни опис ‘серија’. Над описом грчких рукописа радио је библиотекар А. И. Пападопуло – Керамевс,⁶⁴ започињући своју научну делатност, крајем 19. века, Н. Ј. Мар је описао грузијске рукописе.⁶⁵ На европским рукописима радили су П. К. Коковцов⁶⁶ и А. Ј. Гаркави,⁶⁷ који су у Библиотеци провели четрдесет година.“⁶⁸ У овом периоду у њој је радио и „отац“ руског библиотекарства Василиј Иванович Собољшиков (Василий Иванович Собољшиков, 1808–1872),⁶⁹ који је 1859. године издао прву руску књигу о библиотекарству *О устройству националних библиотјека и састављању њихових каталога*.⁷⁰ Заједно са Владимиром Васиљевичем Стасовим (Владимир Васиљевич Стасов, 1824–1906)⁷¹ представља једног од хроничара Библиотеке. В. И. Собољшиков је саставио и сопствену класификациону шему, коју је унапредио В. В. Стасов. Захваљујући Кајетану Андрејевичу Косовичу (Каэтан Андреевич Коссович, 1814/15–1883)⁷² створено је Оријентално одељење.

Након што је М. А. Корф 1861. године напустио службу директора Библиотеке, на ту позицију постављен је Иван Давидович Дељанов (Иван Давыдович Делянов 1818–1898).⁷³ Његов рад као управника био је посвећен пројекту новог Закона, изради буџета и формирању правила за ревизију каталога и проналажењу најбољег начина за организацију фондова. Од 1861. Јавна библиотека имала је право на два примерка свега што се штампа у Русији, када тираж није био мањи од 600 примерака. Две године касније, средства за куповину књига распоређивана су тако да домаћа и страна издања буду у једнаком односу, а приоритет је дат хуманистичким наукама.

Седамдесетих година 19. века министар просвете донео је неколико докумената којима је детаљније регулисан рад Царске јавне библиотеке у том периоду, а примењивала су се и

⁶¹ Археограф и историчар. – Детаљније видети: *Сопрудници РНБ — дејтели науки и кулшурџы Биоџрафический словарь*, т. 1–4, „Мураљт Эдуард фон (Эдуард Гаспарович)“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=309 (преузето 29. 12. 2017).

⁶² Академик, оријенталиста. – Детаљније видети: *Сопрудници РНБ — дејтели науки и кулшурџы Биоџрафический словарь*, т. 1–4, „Дорн Борис Андреевич (Бернгард)“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=46 (преузето 29. 12. 2017).

⁶³ Оријенталиста–турколог. – Детаљније видети: *Сопрудници РНБ — дејтели науки и кулшурџы Биоџрафический словарь*, т. 1–4, „Смирнов Василий Дмитриевич“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=167 (преузето 15. 12. 2017).

⁶⁴ Историчар–хелениста, византолог, палеограф. – Детаљније видети: *Сопрудници РНБ — дејтели науки и кулшурџы Биоџрафический словарь*, т. 1–4, „Пападопуло–Керамевс Афанасий Иванович“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=470 (преузето 15. 12. 2017).

⁶⁵ Академик, оријенталиста и лингвиста. – Детаљније видети: *Сопрудници РНБ — дејтели науки и кулшурџы Биоџрафический словарь*, т. 1–4, „Марр Николай Яковлевич“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=109 (преузето 15. 12. 2017).

⁶⁶ Академик, оријенталиста–семитолог. – Детаљније видети: *Энциклопедия Всемирная история*, „Коковцов Павел Константинович“, http://w.histrf.ru/articles/article/show/kokovtsov_pavie_l_konstantinovich (преузето 15. 12. 2017).

⁶⁷ Оријенталиста–семитолог. – Детаљније видети: *Сопрудници РНБ — дејтели науки и кулшурџы Биоџрафический словарь*, т. 1–4, „Гаркави Авраам Яковлевич“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=59 (преузето 15. 12. 2017).

⁶⁸ *История Государственной ордена Трудового Красного Знамени Публичной Библиотеки Имени М. Е. Салтыкова-Щедрина*.

⁶⁹ Библиотекар, архитекта. – Детаљније видети: *Сопрудници РНБ — дејтели науки и кулшурџы Биоџрафический словарь*, т. 1–4, „Собољшиков Василий Иванович“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=168 (преузето 8. 12. 2017).

⁷⁰ *Об устройстве общестственных библиотек и составлении их каталогов*.

⁷¹ Музички и ликовни критичар, публициста. – Детаљније видети: *Сопрудници РНБ — дејтели науки и кулшурџы Биоџрафический словарь*, т. 1–4, „Стасов Владимир Васиљевич“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=174 (преузето 8. 12. 2017).

⁷² Оријенталиста. – Детаљније видети: *Сопрудници РНБ — дејтели науки и кулшурџы Биоџрафический словарь*, т. 1–4, „Коссович Каэтан Андреевич“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=86 (преузето 8. 12. 2017).

⁷³ Друштвени радник и министар просвете. – Детаљније видети: *Сопрудници РНБ — дејтели науки и кулшурџы Биоџрафический словарь*, т. 1–4, „Делянов Иван Давыдович“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=40 (преузето 8. 12. 2017).

Бурашиновић Б. „Руска национална библиотека у Санкт-Петербургу“, 42–60

касније: Правила позајмице у Царској јавној библиотеци,⁷⁴ Правила о савету Царске јавне библиотеке⁷⁵ и Правила о руководећем комитету Царске јавне библиотеке.⁷⁶

Након што је И. Д. Дељанов напустио службу, на место директора Библиотеке 1882. године постављен је А. Ф. Бичков. Он је велику пажњу посветио увећању буџета, особљу Библиотеке и изградњи новог дела зграде. У публикацији *О значењу звања библиотекарја*,⁷⁷ истакао је да он не треба да представља архивара, већ саветника и помоћника који познаје савремену науку и токове у библиотекарству. Од 1890. године успостављена је сарадња са Прашким националним музејом, Матицом српском, Народном библиотеком у Београду, Народном библиотеком у Софији и другима, што је омогућило размену публикација на словенским језицима.

А. Ф. Бичкова је наследио Николај Карлович Шилдер (Николай Карлович Шилдер, 1842–1902).⁷⁸ За време његовог управљања највећа пажња била је посвећена изучавању националне историје.

Године 1899. отворена је и једна од зграда Царске јавне библиотеке (по пројекту архитекте Василија Андрејевича Воротилова), а две године касније и нова читаоница, која је била предвиђена за 500 корисника и представљала је једну од највећих у тадашњој Европи.

Након смрти Н. К. Шилдера, на место управника Библиотеке постављен је Дмитриј Фомич Кобеко (Дмитрий Фомич Кобеко, 1837–1918).⁷⁹ Био је задужен за израду новог Закона о штампи, а током његовог управљања Библиотеком већа пажња била је посвећена набавци литературе за све категорије корисника, што, иако је од почетка рада Царске јавне библиотеке био један од приоритета, није увек поштовано. Кобеко је учествовао и у изради нових Правила за рад (1907), као и распореда и функције особља (1911), што је утицало на целокупну делатност ове установе.

„На стогодишњицу свога отварања, 14. јануара 1914. године, Библиотеку је одликовао цар Николај II, а из целог света су стигли поклони (око 300 публикација) за овај јубилеј, док је око 3.000 публикација, што серијских, што монографских, било посвећено самој Библиотеци. То је био доказ о значају и угледу Библиотеке као националне, бесплатне за кориснике, комбинације својеврсног народног универзитета и научне лабораторије.“⁸⁰

Од септембра 1917. дужност директора обављао је Ернест Љвович Радлов (Ернест Љвович Радлов, 1854–1928),⁸¹ иако је Д. Ф. Кобеко званично смењен тек 31. јануара 1918. У овом периоду, 1917. године Библиотека је преименована у Руска јавна библиотека.

Развој Руске националне библиотеке у Санкт-Петербургу од 1918. до 1991. године

„Октобарска револуција довела је до дубинских промена у друштвено-политичком развоју државе, поставила нове услове за рад научних и просветних установа, а у складу са тим је и пред

⁷⁴ Правила для занятий в имп. Публичной библиотеке.

⁷⁵ Правила о Совете имп. Публичной библиотеки.

⁷⁶ Правила о хозяйственном комитете имп. Публичной библиотеки.

⁷⁷ *О значении звания библиотекаря.*

⁷⁸ Историчар, историограф. – Детаљније видети: *Сотрудники РНБ — деятели науки и культуры Биографический словарь*, т. 1–4, „Шилдер Николай Карлович“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=161 (преузето 8. 12. 2017).

⁷⁹ Друштвени радник, историчар, библиограф, дописни члан Академије наука. – Детаљније видети: *Сотрудники РНБ — деятели науки и культуры Биографический словарь*, т. 1–4, „Кобеко Дмитрий Фомич“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=83 (преузето 8. 12. 2017).

⁸⁰ Дубравка Симовић, „Руска национална библиотека“, *Гласник Народне библиотеке Србије* 4, 1 (2002), https://www.nb.rs/view_file.php?file_id=608 (преузето 10. 2. 2015).

⁸¹ Филозоф, дописни члан Академије наука. – Детаљније видети: *Сотрудники РНБ — деятели науки и культуры Биографический словарь*, т. 1–4, „Радлов Эрнест Львович (Леопольдович)“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=138 (преузето 8. 12. 2017).

Јавну библиотеку поставила нове задатке.⁸² Након 1917. године донет је нови устав Библиотеке, који је предвиђао самосталност у избору директора и библиотекара, а формиран је и Савет који је био задужен за решање административно-управљачких и проблема научног рада. Многе црквене и племићке библиотеке постале су део фонда националне установе. „Задатак спасавања, чувања и прерасподеле књижних збирки Петрограда и северозападних губернија Русије од 1919. до 1920. године био је у надлежности Централног комитета државних библиотека Савеза радних комуна Северних области (ЦКГБ), који је, након што је управа прешла у Москву прешао под управу Народног комесаријата за образовање (Наркомпроса⁸³) у Петрограду.“⁸⁴

Према Уставу државе из 1918. године, директора, помоћника директора, стручно и помоћно особље бирао је Комитет. Руска јавна библиотека имала је значајну улогу и у реорганизацији библиотекарства у држави. У складу са тим је и 1. јула 1918. у Москви одржано прво саветовање које се односило на библиотечки рад. Запослени у Библиотеци учествовали су на Сверуском скупу библиотечких радника (1924), Првој (1924) и Другој (1926) конференцији научних библиотека, што је пружило могућност да се упознају са савременим токовима у библиотечкој делатности.

Е. Л. Радлов је управљао Библиотеком до јануара 1924. године. Након тога је наставио да ради у Филолошком одељењу, а учествовао је и у изради научног каталога Волтерове библиотеке. Наследио га је Николај Јаковљевич Мар (Николай Яковлевич Марр, 1865–1934), који је на челу Библиотеке био од 1924. до 1930. године. Он је предложио нови распоред организације фондова на: Музеј писмености и књиге, Међународни сектор у оквиру кога би се налазиле све публикације, независно од језика на коме су написане, подељене по научним областима и Национални сектор, који би обухватао публикације на језицима народа тадашњег Савеза Совјетских Социјалистичких Република.

Од двадесетих година, када главни град поново постаје Москва, Руска јавна библиотека губи статус централне библиотеке у држави, а 1925. добија назив Државна јавна библиотека у Лењинграду. Новим уставом одређено је да буде централна научноистраживачка установа Совјетске Русије, по фондовима и задацима од државног значаја. Од 9. маја 1929. уређење Библиотеке регулисано је на основу документа Положај Државне јавне библиотеке у Лењинграду.⁸⁵

Решењем Наркомпроса од 1. новембра 1930. за директора Библиотеке постављен је Мечислав Михаилович Добраницки (Мечислав Михайлович Добраницкий, 1882–1937),⁸⁶ за време чијег управљања су извршени успостављање и реорганизација појединих одељења у складу са тадашњим потребама установе. Наследио га је Александар Христофорович Вољпер (Александр Христофорович Вољпер, 1894–1970),⁸⁷ који је дужност обављао до почетка Другог светског рата. У току његовог мандата разрађиван је нови план уређења фондова и каталога Библиотеке.

У периоду од 1917. до Другог светског рата формирано је и неколико нових одељења: картографско (1926); за систематизацију послова (1929); новина (1930); за међубиблиотечку

⁸² Л. А. Шилов, *Сотрудники Российской национальной библиотеки — деятели науки и культуры*, http://www.nlr.ru/nlr_history/articles/Shilov.pdf (преузето 11. 12. 2017).

⁸³ Народни комесаријат за образовање.

⁸⁴ Ц. И. Грин и А. М. Третьяк, *Публичная библиотека глазами современников (1917–1929): хрестоматия* (Санкт Петербург: Российская национальная библиотека, 2003), <https://vivaldi.nlr.ru/bx000070409/view> (преузето 15. 6. 2017).

⁸⁵ Положения о Государственной Публичной библиотеке в Ленинграде.

⁸⁶ Правник и дипломата, директор од 1930. до 1936. – Детаљније видети: *Сотрудники РНБ — деятели науки и культуры Биографический словарь*, т. 1–4, „Добраницкий Мечислав Михайлович“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=45 (преузето 11. 12. 2017).

⁸⁷ Библиотекар и историчар, директор од 1936. до 1941. – Детаљније видети: *Сотрудники РНБ — деятели науки и культуры Биографический словарь*, т. 1–4, „Вољпер Александр Христофорович“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=838 (преузето 11. 12. 2017).

позајмицу (1930); националне литературе (1931); позајмно одељење (1931); за односе са јавношћу (1936); специјалне намене (1936). Кабинет за библиотекарство настао је крајем 1930, а у оквиру њега налазиле су се и научне секције. Одређено време је у Библиотеци радио и Институт за науку о књизи, а организовани су и виши курсеви из библиотекарства. На тај начин повећана су знања библиотечких радника у свим типовима библиотека. У овом периоду створени су и огранци, од фондова некадашње Петроградске духовне академије, библиотеке бившег Добровољног привредног друштва, библиотеке бивше Државне думе и Библиотека за младе (од 1925. назива се Дом Плеханова). Од 1. октобра 1918. постојао је и Централни биро за обавештавање (од 1923. постоји под називом Обавештајно-библиографски биро), који је имао задатке састављања централног каталога и избора литературе за поједине библиотеке.

Запослени су од 1920. године имали следећа звања: библиотечка (библиотекар, старији помоћник, помоћник, млађи помоћник библиотекара) и научна (научни радник првог и другог разреда). Крајем 1928. је, у оквиру библиотечких послова, назив звања био уједначен: главни библиотекар, библиотекар првог разреда, библиотекар другог разреда и помоћник библиотекара. Положај из 1929. предвиђао је да у оквиру Библиотеке буде запослено следеће особље: научно, научно-техничко, библиотечко-техничко, административно-техничко, библиотечко-служитељско и радници различитих профила (нпр. архитекта и лекар). Према оцени Леонида Шилова,⁸⁸ 1932. године 76% запослених као главни библиотекар, библиотекар првог и другог реда имали су више образовање, а 11,8% средње специјалистичко образовање које су стекли на курсевима из библиотекарства, што указује да је велика пажња управљачких структура била посвећена образовној структури особља.

Међу значајним посленицима Библиотеке, у периоду до Другог светског рата, значајно место заузимају: Олга Антоновна Добиаш Рождественскаја (Ольга Антоновна Добиаш–Рождественская, 1874–1939)⁸⁹ и Иван Афанасијевич Бичков (Иван Афанасьевич Бычков, 1858–1944),⁹⁰ који је посао обављао и у периоду Великог отаџбинског рата,⁹¹ када су најзначајније колекције отпремљене у Мелекес у Уљановској области (до октобра 1945. године). О. А. Добиаш Рождественскаја посебно се бавила латинским и грчким рукописима, а И. А. Бичков пописом свих новопристиглих публикација у Библиотеку за период од краја 19. до четрдесетих година 20. века.

У јесен 1941. године започело се и са формирањем колекције публикација Лењинград у Великом отаџбинском рату,⁹² коју су чинила издања штампана у граду, на лењинградском фронту, у оквиру партизанских јединица и јединица балтичке флоте. Током целе опсаде града Библиотека је радила у условима проглашеног ратног стања. Почетком 1943. рад је обновила и секција Кабинета за библиотекарство, а успостављена је сарадња и са другим градским библиотекама. „Августа 1943. Наркомпос предлаже да се разради пројект новог устава Библиотеке. У ту сврху створена је специјална комисија (Н. П. Басов,⁹³ А. А. Громова,⁹⁴ Ю. А.

⁸⁸ Л. А. Шилов, Нав. дело.

⁸⁹ Историчар, палеограф. – Детаљније видети: *Сопрудници РНБ — діятели науки и культуры Биографический словарь*, т. 1–4, „Добиаш–Рождественская Ольга Антоновна“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=44 (преузето 11. 12. 2017).

⁹⁰ Археограф, дописни члан Академије наука. – Детаљније видети: *Сопрудници РНБ — діятели науки и культуры Биографический словарь*, т. 1–4, „Бычков Иван Афанасьевич“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=34 (преузето 11. 12. 2017).

⁹¹ Започео је нападом нацистичке Немачке и њених савезника на СССР 22. јуна 1941. године.

⁹² Посвећена је периоду који се односи на око 900 дана опсаде Лењинграда у Великом отаџбинском рату од 8. септембра 1941. до 27. јануара 1944. године.

⁹³ Правник, библиотекар и заменик директора Јавне библиотеке од 1935. до 1938. – Детаљније видети: *Сопрудници РНБ — діятели науки и культуры Биографический словарь*, т. 1–4, „Басов Николай Петрович“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=887 (преузето 11. 12. 2017).

⁹⁴ Библиотекар и историчар библиотекарства. – Детаљније видети: *Сопрудници РНБ — діятели науки и культуры Биографический словарь*, т. 1–4, „Громова Антонина Александровна“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=1415 (преузето 11. 12. 2017).

Меженко,⁹⁵ С. А. Рейсер,⁹⁶ Л. С. Франкфурт⁹⁷), а посао је завршен почетком 1944. године.⁹⁸ Према овом документу, установа је проглашена јавном библиотеком Совјетског Савеза и централним државним местом за чување свега што се штампа у оквиру народа Савеза Совјетских Социјалистичких Република, посебно на руском језику и о Русији, као и литературе на свим страним језицима из области науке, технике и рукописног материјала. Од 1944. организовани су и курсеви за обуку радника Библиотеке. Општа читаоница започела је са радом 1. новембра 1944, а између 1944. и 1945. почиње са извршавањем свих својих функција, које су биле прекинуте у току рата, јер је, упркос чињеници да је радила, њена делатност била смањена. „1. августа 1944. г. заједно са постављањем Управе у библиотеци је извршена и нова подела полова: руководилац Одељења, главни библиотекар, старији редактор, редактор-специјалиста, старији библиотекар и старији библиограф, библиотекар, библиограф, помоћник библиотекара која је остала на снази до деведесетих година.“⁹⁹

Током опсаде Лењинграда, па све до 1946. године, директор је била Јелена Филиповна Јегоренкова (Елена Филипповна Егоренкова, 1907–1966),¹⁰⁰ која је и до данас једина жена на тој позицији у више од две стотине година дугој историји Руске националне библиотеке. У периоду од 1946. до 1970. на месту директора Библиотеке сменило се неколико особа. Овај период обележило је стварање нових одељења, међу којима су: одељење хигијене и рестаурације и новина, карата, нота и ситног библиотечког материјала. Отворена је посебна читаоница са литературом на Брајевом писму (за слепа и слабовида лица). Организовани су курсеви на којима су корисницима представљене библиотечке вештине неопходне за рад у Библиотеци. Створене су секције за библиотекарство и библиографију, које су обједињене 1952. године. Урађен је пројекат новог устава Библиотеке (усвојен 1952, са изменама и допунама из 1955) и план рада за период од 1951. до 1965. године. Израђена су Правила за коришћење алфаветског каталога,¹⁰¹ библиографија периодичних издања Русије од 1901. до 1916. и Каталог књига штампаних грађанском ћирилицом епохе Петра Великог. Рукописни фонд је попуњен основним архивским материјалом на руском језику који се односи на 19. и 20. век. Године 1952. извршена је и реорганизација Одељења за издавачку делатност, а крајем исте године Фонд литературе на националним језицима народа Савеза Совјетских Социјалистичких Република подељен је на два одељења: Одељење националне литературе и Одељење граничних подручја ка Истоку (касније је преименовано у Одељење литературе на језицима држава Азије и Африке). Од 1953. Одељење каталожких радова, описа књига и алфаветског каталога и Одељење стручног и предметног каталога преименовани су у јединствено Одељење каталога, а пет година касније у Одељење обраде и каталога.

Године 1957. одржан је скуп поводом деветстогодишњице настанка *Остромировој јеванђеља*,¹⁰² а од те године Библиотека има статус научне установе. Штампано је неколико дела

⁹⁵ Библиограф, библиотекар, књижевник. – Детаљније видети: *Сопрудници РНБ — дештели науки и кулџуры Биографический словарь*, т. 1–4, „Меженко (Иванов–Меженко) Юрий Алексеевич“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=111 (преузето 11. 12. 2017).

⁹⁶ Књижевник и библиограф. – Детаљније видети: *Сопрудници РНБ — дештели науки и кулџуры Биографический словарь*, т. 1–4, „Рейсер Соломон Абрамович“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=142 (преузето 11. 12. 2017).

⁹⁷ Библиотекар и библиограф. – Детаљније видети: *Сопрудници РНБ — дештели науки и кулџуры Биографический словарь*, т. 1–4, „Франкфурт Лия Соломоновна“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=1293 (преузето 11. 12. 2017).

⁹⁸ Л. А. Шилов, Нав. дело.

⁹⁹ Исто.

¹⁰⁰ Библиотекар од 1940. до 1946. и од 1949. до 1951. – Детаљније видети: *Сопрудници РНБ — дештели науки и кулџуры Биографический словарь*, т. 1–4, „Егоренкова Елена Филипповна“, http://www.nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=50 (преузето 8. 1. 2018).

¹⁰¹ Правила пользования алфавитным читательским каталогом.

¹⁰² Писано је за новгородског велепоседника Остромира 1056/1057. године. Најстарији је до сада пронађени рукопис писан руском редакцијом старословенског језика, на пергаменту, садржи име писара ђакона Григорија. Кодекс је украшен са три минијатуре јеванђелиста Јована, Луке и Марка, заставицама и иницијалима у старовизантијском стилу.

Бурашиновић Б. „Руска национална библиотека у Санкт-Петербургу“, 42–60

неопходних за све процесе библиотечно-библиографског посла и заштите фонда: *Положај система фондова Библиотеке* (1956);¹⁰³ *Положај документације о фондовима* (1957);¹⁰⁴ *Рестаурација библиотечког материјала* (1958);¹⁰⁵ *Положај фонда ретке књије* (1959);¹⁰⁶ *Дезинфекција и рестаурација библиотечког материјала* (1959);¹⁰⁷ *Пућ књија у процесу обраде* (1963)¹⁰⁸ и *Зборник методских изјава о библиошекарству и библиографији* (од 1960. до 1968).¹⁰⁹ Чланови колектива Библиотеке су, од априла до маја 1961, били у посети библиотекама Вашингтона, Чикага, Кливленда, Бостона и Њујорка, како би се упознали са америчком библиотечком праксом. Од 1968. Одељење библиотекарства и библиографије подељено је на три научна одељења: Одељење теорије библиотекарства, Одељење научно-информационе и рекомандиране библиографије¹¹⁰ и Научно-методолошко одељење.

Руковођење Библиотеком је 1970. године преузео Леонид Александрович Шилов (Леонид Александрович Шилов, 1928–2006).¹¹¹ У периоду док је он био на челу урађен је пројекат нове зграде (од 1974/75. до 1982. године), усвојен је нови устав (1976) и прикупљана је грађа о историји Библиотеке која је послужила за израду појединих монографија на ту тему. Организовано је неколико скупова: *Библиотека и научна информација*;¹¹² *Историја књије у Русији у другој половини 19. века*;¹¹³ *Проблеми централизације мреже библиотеке*;¹¹⁴ *Појуњавање и коришћење фондова масовних библиотеке*;¹¹⁵ *Економика библиошекарства и критеријуми ефективности делатности*.¹¹⁶ Од 1985. године до данас дужност директора обављале су три особе,¹¹⁷ које су успешно пребродиле прелазак из једног система у други, што је утицало на статус установе и њено усклађивање са потребама информатичког друштва.

Руска национална библиотека у Санкт-Петербургу од 1992. до данас

Указом председника Републике од 27. марта 1992. библиотека у Санкт-Петербургу први пут се назива Руска национална библиотека. Њена мисија „(...) је сакупљање, чување и представљање на корист друштву универзалног фонда докумената, који одражавају сакупљена знања човечанства и онога што је у вези са тим, која се првенствено односе на Русију и њене националне интересе. Позната у свету као велика ризница писмености, Руска национална библиотека заузима посебно месту у историји руске и светске културе.“¹¹⁸ Од 1994. усвојен је нови Закон о обавезном примерку, а исте године успостављено је и Руско библиотечарско друштво.

¹⁰³ *Положение о системе фондов Библиотеки*

¹⁰⁴ *Положение од документаций фондов.*

¹⁰⁵ *Рестаурация библиотечных материалов.*

¹⁰⁶ *Положение о фонде редких книг.*

¹⁰⁷ *Дезинфекция и реставрация библиотечных материалов.*

¹⁰⁸ *Пућъ книги в процессе обработки*

¹⁰⁹ *Сборник методических статей по библиошековедению и библиографии.*

¹¹⁰ Служи да укаже кориснику на препоручену литературу из одређене области.

¹¹¹ Историчар, правник и директор библиотеке од 1970. до 1985. – О животу и раду детаљније видети у публикацији: Л. А. Шилов, *Очерки по истории Российской национальной библиотеки* (Санкт-Петербург: Российская национальная библиотека, 2008) <https://vivaldi.nlr.ru/bx000070411/view> (преузето 31. 5. 2017).

¹¹² *Библиотека и научная информация.*

¹¹³ *История книги в России во второй половине 19. в.*

¹¹⁴ *Проблемы централизации сети библиотек.*

¹¹⁵ *Комплектование и использование фондов массовых библиотеке.*

¹¹⁶ *Экономика библиотечной дела и критерии эффективности библиотечной деятельности.*

¹¹⁷ Владимир Николаевич Зајцев, до 2010: од 2011. до 2016. Антон Владимирович Лихоманов и садашњи директор, Александар Иванович Висли.

¹¹⁸ *Российская национальная библиотека сегодня*, <http://www.nlr.ru/nlr/today.htm> (преузето 5. 1. 2018).

Од 1995. разрађује се формат за израду библиотечких записа RUSMARC. Нови однос између Руске националне библиотеке у Санкт-Петербургу и Руске државне библиотеке у Москви¹¹⁹ решен је одлуком коју је донео министар културе Руске федерације 1996. године. Руска национална библиотека покретач је првог корпоративног библиотечког система у Русији – ЛИБНЕТА, који је омогућио формирање заједничког каталога библиотека Русије (СКБР).

Поред штампаног библиотечког материјала, од 1994. године Руска национална библиотека прима и аудио-визуелни. Године 1997. израђена је и веб-страница Библиотеке, а нова зграда је отворена 12. априла 2003. Исте године уведена је и јединствена чланска карта за коришћење фонда, а члан може бити сваки грађанин Русије старији од 14 година.

Данас се фонд Руске националне библиотеке налази на неколико локација у Санкт-Петербургу. Главна зграда¹²⁰ састоји се од неколико објеката који обухватају: корпус Соколова (читаонице одељења рукописа са изложбеним простором и руског фонда); корпус Росси (кабинет Фауста, центар за изучавање епохе Просветитељства – Волтерова библиотека, Одељење разгледница, Читаоница књижевности и уметности, Корфа, електронских ресурса и пружања информација); корпус Соболшчикова у оквиру кога се налази читаоница, која је у периоду након завршетка Другог светског рата добила име по Лењину; корпус Воротилова, где се налазе општа читаоница и Административни корпус (администрација и издавачка делатност Руске националне библиотеке, одсек Руског библиотекарског друштва и за изучавање генеалогичке руског друштва, Центар за правне информације, Кабинет за библиотекарство и конференцијска читаоница са 110 места); Дом Крилова, где су на првом спрату смештени Информационо-сервисни центар и књижни салон, на другом конференцијске читаонице са изложбеним делом, а планирано је да се на трећем спрату организује Музеј историје Библиотеке. Читаоница младих, за кориснике старије од 14. година, налази се у здању из 19. века, некадашњем Јекатеринском институту за девојке племенитог рода, као и Одељење нотних издања и музичких звучних записа (нотна од 16. до 20, а аудио издања од 19. до 21. века).

У новој згради Руске националне библиотеке налазе се одељење за упис читалаца, информације, каталози и неколико читаоница. Корисницима су доступни штампани (ауторски, стручни и предметни) и електронски каталози.¹²¹

У фондовима и колекцијама Руске националне библиотеке налази се око 38 милиона примерака штампаних и електронских публикација. Они су подељени на: основни фонд (штампаних књига и новина на руском језику, а као посебан фонд издвајају се и исте врсте библиотечког материјала на страном језику); издања на језицима народа Русије (осим руског, белоруског и украјинског), на језицима народа земаља Азије, Африке, Аустралије и Океаније; фонд оперативног приступа који обухвата публикације различитог садржаја доступне у читаоницама. Посебни фондови по врстама докумената обухватају: рукописе, ретке књиге, дом Плеханова, архивских докумената, часописа, картографских издања, нотних издања и музичких записа, некњижне грађе, нормативно-техничких и техничких докумената, референсне збирке, литературе из библиотекарства, за службену употребу, микроформи и електронских издања насталих на основу штампаних.

„Данас се у фонду староруских рукописних књига налази више од 30 хиљада староруских и јужнословенских рукописа. У Библиотеци се налазе и збирке рукописних књига руских средњовековних књигохранилишта: библиотеке Новгородског Софијског сабора (1585 староруских књига), библиотека Кирило-белозерског манастира (1413 рукописних књига), библиотека

¹¹⁹ Детаљније видети: Vladimir Zajcev, „Problemi ruskih biblioteka u eri socijalnih promena“, *Glasnik Narodne biblioteke Srbije* 1, 1 (1999), https://www.nb.rs/view_file.php?file_id=483 (preuzeto 18. 7. 2015).

¹²⁰ Називају се према људима који су учествовали у изради пројектног решења или су били главне архитекте.

¹²¹ Обухваћена су издања на руском, белоруском и украјинском; на европским језицима 15. и 16. века; библиотеке Првог кадетског корпуса; на јидишу; на јерменском и грузијском језику. Поред тога у оквиру каталога могу се пронаћи и записи појединих одељења Библиотеке (рукописи, нотна издања, картографски материјали и друго).

Бурашиновић Б. „Руска национална библиотека у Санкт-Петербургу“, 42–60

Соловјецког манастира (1482 рукописне књиге).¹²² *Зографско јеванђеље* из 11. века¹²³ један је од најстаријих споменика старословенске писмености написан на глагољници сачуван до наших дана. Други значајни текстови су *Осстромирово јеванђеље* и *Лаврентијевски рукопис* из 1377. године.¹²⁴ Публикације из некадашњег комплекса Ермитажа садрже преко 800 рукописних књига на руском језику.

У склопу колекција Библиотеке чува се и неколико хиљада руских даровница и аката од 13. до 20. века, руски архив од 18. до 21. века (међу којима се налази и збирка царске породице Романов), дневници значајних личности из руског културног и научног живота од 18. до 20. века.

Колекција грчких рукописа обухвата око 1000 примерака публикација, а колекцију западних рукописа и докумената чини око 6 хиљада кодексa и преко 70 хиљада докумената од 5. до 20. века. Посебну вредност представљају западни илустровани кодекси од 13. до почетка 16. века.

Старе словенске штампане књиге обухватају публикације ћирилске штампарије у Кракову из 15. века, а за српску културу значајан је фрагмент Требника који је између 1496. и 1497. на Цетињу штампао Макарије. Инкунабуле су представљене са око 70 хиљада томова публикација, од којих је више од 900 примерака алдина и 3 хиљаде томова штампаних у оквиру штампарије Елзевира. Публикације штампане након 1501. године састоје се из 2 милиона публикација, а значајне су и колекције издања Париске комуне¹²⁵ из 1871. године и Волтерова библиотека.

У фондовима Руске националне библиотеке чува се и 1900 примерака публикација из епохе Петра Великог и минијатурне књиге (не веће од 110mm) од краја 18. века до данашњих дана. Њихов значајан део чине новине штампане у периоду од 1917. до 1925. и оне које су издавали белоградејци од 1917. до 1920. године. Колекција „Лењинград у Великом отаџбинском рату и блокади“ обухвата око 20 хиљада примерака публикација, а „Orientalia“ дела руских и оријенталиста из пограничних области у периоду од 16. до 20. века. Преко 15 хиљада књига из руског фонда садржи аутографе значајних културних и научних радника из руске историје (Ахматова,¹²⁶ Блок,¹²⁷ Достојевски¹²⁸ и други).

Од серијских публикација Руска национална библиотека поседује прве руске новине *Службене новине*,¹²⁹ из 1702. године. Значајни део фонда чине периодичне публикације штампане до Револуције у оквиру свих губернија некадашњег Руског царства. Први руски часопис из 1755. године *Месечни најиси за добробит и увеселјавање ѿоданика*¹³⁰ такође се чува у фонду

¹²² *Российская национальная библиотека.*

¹²³ Кодекс је украшен стилски архаичним заставицама и иницијалима са ликовима апостола Петра и Павла, главом Јована Претече и Богородице.

¹²⁴ Садржи најстарији познати препис који се односи на руску историју – дело *Повести времених лет.*

¹²⁵ Побуна против Француске владе након пораза Француза у Француско-пруском рату 1870–1871 и пада Другог царства Наполеона III (1852–1870). – Детаљније видети: *Commune of Paris 1871*, <https://www.britannica.com/event/Commune-of-Paris-1871> (преузето 11. 12. 2017).

¹²⁶ Ана Андрејевна Ахматова (Анна Андреевна Ахматова, 1889–1966), песникиња и преводилац. – Детаљније видети: *Энциклопедия Всемирная история*, „Ахматова Анна Андреевна“, http://w.histrf.ru/articles/article/show/akhmatova_anna_andrievna (преузето 10. 12. 2017).

¹²⁷ Александар Александрович Блок (Александр Александрович Блок, 1880–1921), песник, преводилац, представник руског симболизма. – Детаљније видети: *Энциклопедия Всемирная история*, „Блок Александр Александрович“, http://w.histrf.ru/articles/article/show/blok_aleksandr_aleksandrovich (преузето 10. 12. 2017).

¹²⁸ Фјодор Михајлович Достојевски (Фёдор Михайлович Достоевский, 1821–1881), писац, дописни члан Академије наука у Петрограду. – Детаљније видети: *Энциклопедия Всемирная история*, „Достоевский Фёдор Михайлович“, http://w.histrf.ru/articles/article/show/dostaievskii_fedor_mikhailovich (преузето 10. 12. 2017).

¹²⁹ *Ведомости.*

¹³⁰ *Ежемесяные сочинения к пользе и увеселению служащих.*

Библиотеке, као и први часопис за децу *Читанье деце из срца и разума*,¹³¹ чији издавач је био Н. И. Новиков (Николай Иванович Новиков, 1744–1818).¹³² У фонду страних часописа налази се 3,5 милиона примерака (44 хиљаде наслова) од 17. века до данас, штампаних на свим европским језицима.

Од осталих врста библиотечког материјала штампане карте и атласи обухватају издања на руском језику која се прикупљају од 18. и издања на страним језицима од почетка 16. века; нотна издања и музичке записе који су део фонда Библиотеке од 1815. године; штампане графичке на руском језику од 17. века до данашњих дана; руске гравуре од 17. до 18. века, као и колекције литографије и фотографије.

Српско рукописно наслеђе у фондovima Руске националне библиотеке

У Одељењу рукописа Руске националне библиотеке налази се 378 српских рукописних књига од 12. до 19. века.¹³³ Први рукопис пристигао је у Библиотеку 1805. године, као део колекције П. П. Дубровског. Остали су постали део фонда захваљујући Михаилу Петровићу Погодину (Михаил Петровић Погодин, 1800–1875),¹³⁴ Александру Фјодоровићу Гилфердингу (Александр Федоровић Гилфердинг, 1831–1872),¹³⁵ епископу Порфирију Успенском (Порфириј Успенский, 1804–1885)¹³⁶ и другима.

Српски рукописи из фонда Руске националне библиотеке дигитализовани су у оквиру пројекта *Српске рукописи в Российской национальной библиотеке*.¹³⁷ У оквиру записа дати су подаци ком фонду рукопис припада, као и његов назив.

Најзначајнији рукопис је тзв. Петербуршки лист *Мирослављевој јеванђеља* из 12. века.¹³⁸

Други значајан документ представља *Вуканово јеванђеље*,¹³⁹ које је писано између 1196. и 1202. године.

*Радослављево јеванђеље*¹⁴⁰ је рукопис из 15. века, који је епископ Порфирије Успенски пронашао у библиотеци манастира Светог Павла на Светој Гори, „(...) извукао из њега 12 листова за које је проценио да су најдрагоценији и, поред других књига, однео их са собом. *Радослављево*

¹³¹ *Детское чтение для сердца и разума*.

¹³² Публициста, просветитељ и издавач. – Детаљније видети: *Энциклопедия Всемирная история*, „Новиков Николай Иванович“, http://w.histrf.ru/articles/article/show/novikov_nikolai_ivanovich (преузето 10. 12. 2017).

¹³³ Детаљније видети на: *Собрание сербских рукописей РНБ*, http://expositions.nlr.ru/ex_manus/Serbian_Manuscripts/collection.php (преузето 10. 12. 2017).

¹³⁴ Историчар, публициста, писац, издавач и колекционар. – Детаљније видети: *Энциклопедия Всемирная история*, „Погодин Михаил Петрович“, http://w.histrf.ru/articles/article/show/pogodin_mikhail_petrovich (преузето 11. 12. 2017).

¹³⁵ Руски слависта, сакупљач и истраживач народних умотворина. – Детаљније видети: „Гилфердинг, Александр Федорович“, <http://feb-web.ru/feb/kle/kle-abc/ke2/ke2-1802.htm> (преузето 15. 12. 2017).

¹³⁶ Византолог, слависта, организатор прве руске духовне експедиције у Јерусалим. – Детаљније видети: *Синайский кодекс и рукописи Синая в фондах Российской национальной библиотеки*, http://expositions.nlr.ru/ex_manus/CodexSinaiticus/porphyry.php (преузето 15. 12. 2017).

¹³⁷ Детаљније видети на: *Српские рукописи в Российской национальной библиотеке. Участники проекта*, http://expositions.nlr.ru/ex_manus/Serbian_Manuscripts/part.php (преузето 10. 12. 2017).

¹³⁸ Име му је дао Стојан Новаковић. Чува се у Народном музеју у Београду. Прво фототипско издање урађено је 1897. године у Бечу захваљујући Љубомиру Стојановићу. У Руској националној библиотеци налази се од 1883, као део колекције епископа Порфирија Успенског. Састоји се од 181 пергаментног листа величине 418 са 284mm, а у Руској националној библиотеци чува се лист бр. 165. – О историјату проналаска овог листа детаљније видети у: Љиљана Пузовић, „Стојан Новаковић (1842–1915) поводом стогодишнице упокојења“, *Археографски прилози* 37 (2015): 291–305, https://www.nb.rs/view_file.php?file_id=4696 (преузето 12. 3. 2016).

¹³⁹ У Руској националној библиотеци налази се од 1881. године, као део збирке епископа Порфирија Успенског, а састоји се од 190 листова величине 252 са 200mm.

¹⁴⁰ О изгледу рукописа детаљније видети у: Гордана Стокић Симончић, *Књига и библиотека код Срба у средњем веку* (Панчево: Градска библиотека, 2007), 56.

Ђурашиновић Б. „Руска национална библиотека у Санкт-Петербургу“, 42–60

јеванђеље је касније доспело у Руску националну библиотеку у Санкт Петербургу са делом његове оставштине. На тај начин рукопис је сачуван за науку и уметност, а остатак кодекса нигде није пронађен.¹⁴¹

Закључак

Делатност Руске националне библиотеке пратила је све друштвено-политичке и културне промене које су се дешавале на територији Русије, од времена настанка до данашњег доба, што се огледало и у променама назива установе. Иако је њен национални карактер био дефинисан одмах након оснивања, крајем 19. века, свој рад није темељила само на очувању најзначајнијих споменика руске историје и културе, већ и баштине целог света.

Литература о Руској националној библиотеци обимна је и на основу ње могуће је реконструисати не само њен, већ и историјат осталих културних установа на територији Русије. Поред тога, може се стећи увид у личности из културе и науке које су, радећи у оквиру националне библиотеке руског народа, проширивале своја знања и доприносиле развоју државе.

За историчара библиотека од посебног значаја је изучавање појединих збирки Руске националне библиотеке од средњег века до савременог доба, јер сведоче не само о развоју писмености, већ и типова библиотека. На тај начин могуће је поређење са појединим државама Европе и света и компаративна сагледавања, без којих се не може извршити потпуна анализа и положај библиотека у одређеној епохи.

Данас је Руска национална библиотека у Санкт-Петербургу савремени библиотечко-информациони центар. Чланови Руског библиотекарског удружења, чије је седиште у Руској националној библиотеци, остварују, у оквиру Међународне федерације библиотечких удружења, сарадњу са светском библиотечком заједницом. Поред тога, развијена је и међубиблиотечка сарадња, која омогућава размену искустава и унапређење рада. Уз помоћ електронских каталога Библиотеке, корисницима у свим земљама света пружен је приступ њеним фондовима. Дигиталне збирке омогућавају увид у фондове рукописних и штампаних публикација различитих држава Европе и света, а посебну вредност за српску културу представља могућност прегледа српских рукописа и њихово детаљније проучавање.

Литература и извори:

1. *Commune of Paris 1871*. <https://www.britannica.com/event/Commune-of-Paris-1871> (preuzeto 11. 12. 2017).
2. Denis, Michael. *Einleitung in die Bucherkunde*. J. T. E. von Trattner, 1777. https://books.google.rs/books/about/Einleitung_in_die_B%C3%BCherkunde.html?id=DAgSAAAAIAAJ&redir_esc=y (preuzeto 5. 1. 2018).
3. *Энциклопедия Всемирная история*. <http://w.histrf.ru> (preuzeto 29. 12. 2017).
4. Fotić, Aleksandar. *Sveta Gora i Hilandar u Osmanskom carstvu XV–XVII vek*. Beograd: Balkanološki insitut SANU; Sveti arhijerejski sinod Srpske pravoslavne crkve; Manastir Hilandar, 2000.
5. *Gabriel Naude, French librarian*. <https://www.britannica.com/biography/Gabriel-Naude> (preuzeto 5. 1. 2018).
6. *Гильфердині, Александр Федорович*. <http://feb-web.ru/feb/kle/kle-abc/ke2/ke2-1802.htm> (preuzeto 15. 12. 2017).

¹⁴¹ Љиљана Пузовић, „Библиотека Манастира Светог Павла на Светој Гори“, *Читалиште: научни часопис за теорију и праксу библиошкарства* Год. 13, бр. 25 (новембар 2014): 50–51.

7. Грин, Ц. И. и А. М. Третьяк. *Публичная библиотека глазами современников (1795–1917) : хрестоматия*. Санкт Петербург: Российская национальная библиотека, 1998. <https://vivaldi.nlr.ru/bx000070410/view> (preuzeto 31. 5. 2017).
8. Грин Ц. И. и А. М. Третьяк. *Публичная библиотека глазами современников (1917–1929): хрестоматия*. Санкт Петербург: Российская национальная библиотека, 2003. <https://vivaldi.nlr.ru/bx000070409/view> (preuzeto 15. 6. 2017).
9. *История Государственной ордена Трудового Красного Знамени Публичной Библиотеки Имени М. Е. Салтыкова-Щедрина*. Ленинград: Лениздат, 1964. <https://vivaldi.nlr.ru/bx000070414/view#page=19> (preuzeto 14. 12. 2017).
10. *Иосифо-Волоцкий монастырь*. <http://iosif-vm.ru/monastery/history> (preuzeto 4. 12. 2017).
11. *Кирилло-Белозерский монастырь Русская Православная Церковь*. <http://kirillov-monastyr.ru/> (preuzeto 4. 12. 2017).
12. Коновалова, М. Н. *История каталогизации фондов Российской национальной библиотеки 1795–1917 II*. Санкт Петербург: Российская национальная библиотека, 2014. <https://vivaldi.nlr.ru/bx000007674/view#page=4> (preuzeto 2. 1. 2018).
13. Obolenski, Dimitrije i Robert Oti, prir. *Istorija Rusije*. Beograd: Clio, 2003.
14. Puzović, Ljiljana. „Biblioteka Manastira Svetog Pavla na Svetoj gori“. *Čitalište: naučni časopis za teoriju i praksu bibliotekarstva* God. 13, br. 25 (novembar 2014): 45–53.
15. Puzović, Ljiljana. „Stojan Novaković (1842–1915) povodom stogodišnjice upokojenja“. *Arheografski prilozi* God. 37 (2015): 291–305. https://www.nb.rs/view_file.php?file_id=4696 (preuzeto 12. 3. 2016).
16. Ranković, Zoran. *Crkvenoslovenski jezik, Priručnik za studente akademske 2015/2016, Izgovor i glasovi, Oblici, Hrestomatija*. Beograd: Pravoslavni bogoslovski fakultet, 2015. <http://www.bfspc.bg.ac.rs/prilozi/predmeti/007-CSLprirucnik-2015-2016.pdf> (preuzeto 29. 12. 2017).
17. *Российская национальная библиотека*. Санкт Петербург: Российская национальная библиотека, 2014. <https://vivaldi.nlr.ru/bl000000061/view> (preuzeto 4. 6. 2017).
18. *Российская национальная библиотека сегодня*. <http://www.nlr.ru/nlr/today.htm> (preuzeto 5. 1. 2018).
19. *Сербские рукописи в Российской национальной библиотеке. Участники проекта*. http://expositions.nlr.ru/ex_manus/Serbian_Manuscripts/part.php (preuzeto 10. 12. 2107).
20. *Собрание сербских рукописей РНБ*. http://expositions.nlr.ru/ex_manus/Serbian_Manuscripts/collection.php (preuzeto 10. 12. 2017).
21. *Спасо-Преображенский Соловецкий Шавройициальный мужской монастырь*. <http://solovki-monastyr.ru> (preuzeto 4. 12. 2017).
22. *Свято-Троицкая Сергиева Лавра*. <http://stsl.ru> (preuzeto 4. 12. 2017).
23. Simović, Dubravka. „Ruska nacionalna biblioteka“. *Glasnik Narodne biblioteke Srbije* 4, 1 (2002). https://www.nb.rs/view_file.php?file_id=608 (preuzeto 10. 2. 2015).
24. *Синайский кодекс и рукописи Синая в фондах Российской национальной библиотеки*. http://expositions.nlr.ru/ex_manus/CodexSinaiticus/porphyry.php (preuzeto 15. 12. 2017).
25. *Сотрудники РНБ — деятели науки и культуры Биографический словарь*, т. 1–4. <http://www.nlr.ru/> (preuzeto 8. 12. 2017).
26. Stokić Simončić, Gordana. *Knjiga i biblioteke kod Srba u srednjem veku*. Pančevo: Gradska biblioteka, 2007.
27. Шилов, Леонид Александрович. *Очерки по истории Российской национальной библиотеки*. Санкт-Петербург: Российская национальная библиотека, 2008. <https://vivaldi.nlr.ru/bx000070411/view> (preuzeto 31. 5. 2017).
28. Шилов, Леонид Александрович. *Сотрудники Российской национальной библиотеки — деятели науки и культуры*. http://www.nlr.ru/nlr_history/articles/Shilov.pdf (preuzeto 11. 12. 2017).
29. *Voltaire, French philosopher and author*. <https://www.britannica.com/biography/Voltaire> (preuzeto 10. 12. 2017).
30. Vujaklija, Milan. *Leksikon stranih reči i izraza*. Beograd: Prosveta, 1980.
31. Zajcev, Vladimir. „Problemi ruskih biblioteka u eri socijalnih promena“. *Glasnik Narodne biblioteke Srbije* 1, 1 (1999). https://www.nb.rs/view_file.php?file_id=483 (preuzeto 18. 7. 2015).

Ђурашиновић Б. „Руска национална библиотека у Санкт-Петербургу“, 42–60

Российская национальная библиотека в Санкт-Петербурге - история, организация и сборник книг

Резюме

В этой статье описывается история и деятельность Российской национальной библиотеки в Санкт-Петербурге, которая за более чем двести лет существования в разных социально-политических условиях (от периода Империи до современной эпохи) была одним из важнейших культурных учреждений. Её национальный характер был определен сразу же после основания, с конца 19. века, её работа основывалась не только на сохранении важнейших памятников русской истории и культуры, но и на наследие всего мира. Коллекции книг Библиотеки представлены через описание наиболее важных работ из разных уголков мира. Для сербской культуры особенно важны некоторые из древнейших сохранившихся копий сербских средневековых рукописей (Евангелие Вукана, Евангелие Мирослава и Евангелие Радослава).

В дополнение к национальной библиотеки в статье также были обобщены разработки других типов библиотек в России, образованные в 18 веке.

Ключевые слова: Российская национальная библиотека, история, организация, коллекции, сербские рукописи, Евангелие Вукана, Евангелие Мирослава, Евангелие Радослава.

The National Library of Russia in St Petersburg - History, Organization and Collections

Summary

This paper describes the history and work of the National Library of Russia, which has been one of the most important cultural institutions for more than two hundred years of its existence, in various socio-political circumstances from the period of the Empire to the modern age. Although the national character of the Library was defined immediately after its establishment, since the end of the 19th century its work has been based on the preservation of not only the most important monuments of Russian history and culture, but also the heritage of the world. The Library collections are presented through a description of the most significant works from different parts of the world. As for Serbian culture, some of the oldest preserved copies of Serbian medieval manuscripts (*Vukan's Gospel*, *Miroslav's Gospel* and *Radoslav's gospel*) are of particular value.

Literature on The National Library of Russia is extensive and enables reconstruction of its own history as well as the history of other cultural institutions on the territory of Russia. Besides, it is possible to gain insight into the work of prominent figures in the field of culture and science, who have expanded their knowledge and contributed to the development of the state while working within The National Library of Russia.

The work also briefly presents the development of other types of libraries in Russia, established mainly in the 18th century.

Keywords: The National Library of Russia, history, organization, collections, Serbian manuscripts, *Vukan's Gospel*, *Miroslav's Gospel*, *Radoslav's Gospel*

Примљено: 23. јануара 2018.
Исправке рукописа: 13. марта 2018.
Прихваћено за објављивање: 19. марта 2018.

Руска национална библиотека у Санкт-Петербургу: историјат, организација и колекције публикација by
Биљана М. Ђурашиновић is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0
International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).